

VOJAŠKA OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNA DEJAVNOST V PODPORI DELOVANJA SLOVENSKE VOJSKE V OPERACIJAH KRIZNEGA ODZIVANJA

MILITARY INTELLIGENCE AND SECURITY ACTIVITY IN SUPPORT OF SLOVENIAN ARMED FORCES' PARTICIPATION IN CRISIS RESPONSE OPERATIONS

Professional article

Povzetek Strateško varnostno okolje Republike Slovenije se zaradi procesa globalizacije, razvoja informacijske družbe, hitrega razvoja azijskih trgov, katastrofalnih življenjskih razmer v številnih državah tretjega sveta, okoljskih sprememb in drugih vzrokov spreminja. Nestabilnost, grožnje in tveganja, ki iz tega izhajajo, pomenijo glavni izziv globalne varnosti. Pomen klasičnih vojaških groženj se sicer zmanjšuje, čeprav jih dolgoročno ni mogoče izključiti. Nadomeščajo jih sodobne oblike ogrožanja varnosti, med katere najpogosteje uvrščamo mednarodni terorizem, ilegalne migracije, organizirani kriminal, trgovino z mamili in ljudmi, ekstremizem, različna etnična gibanja, verski fanatizem, okoljska vprašanja, proizvodnjo in promet z nevarnimi biološkimi, kemičnimi in jedrskimi snovmi ter zlorabo interneta. Glavne značilnosti naštetih groženj so asimetričnost delovanja, večplastnost, transnacionalni značaj, raznovrstnost in nedoločljivost struktur.

Republika Slovenija si kot članica Nata in EU zagotavlja varnost s sodelovanjem v njenih aktivnostih, kamor spadajo tudi operacije kriznega odzivanja (OKO). V teh operacijah morajo poveljniki slovenskih kontingentov (SIKON) sprejemati odločitve, pri tem pa jih odločilno podpira vojaška obveščevalna dejavnost, katere vloga je še posebej pomembna pri zaščiti sil, saj je SIKON tako pripravljen na grožnje in lahko odgovori nanje le na podlagi obveščevalnih podatkov.

Spremenjeno strateško in varnostno okolje, članstvo Slovenije v Natu in EU ter drugačne naloge Slovenske vojske zahtevajo prilagoditve oziroma spremembo organiziranosti vojaške obveščevalne dejavnosti.

Ključne besede *Slovenska vojska, vojaška obveščevalna dejavnost, operacije kriznega odzivanja, terorizem, improvizirana eksplozivna sredstva.*

Abstract Strategic security environment of the Republic of Slovenia is changing because of the process of globalization, fast development of Asian markets, catastrophic living

conditions in many of the third world countries, environmental changes and other reasons.

The consequent instability, threats and vulnerabilities are the main challenges of global security. Classical military threats today have been replaced by contemporary forms of threats such as international terrorism, illegal migration, organized crime, drug and human trafficking, different ethnic movements, religious extremists, environmental problems, production of and trade with biological, chemical and nuclear substances. The main characteristics of these threats are asymmetrical activities, complexity, transnational character, diversity and indeterminable structure.

As a member of NATO and the EU the Republic of Slovenia ensures security through participation in the activities of both organizations, including crisis response operations. Commanders of Slovenian contingents are required to take decisions. In doing so they are decisively supported by the military intelligence activity which is particularly important for force protection where commander's response to threats relies heavily on intelligence support.

The changed strategic and security environment and Slovenia's membership of NATO and the EU, and different tasks of the Slovenian Armed Forces demand adjustments (organizational changes) of defence related intelligence activity.

Key words *Slovenian Armed Forces, military intelligence activity, crisis response operations, terrorism, improvised explosive devices.*

Uvod Pri opazovanju in spremljanju varnostnega okolja zadnjih nekaj letih ugotavljamo, da so se po svetu zgodile številne spremembe, ki so bistveno preuredile njegovo politično in varnostno podobo, hkrati pa so povzročile tudi več pomembnih pozitivnih premikov v mednarodnih odnosih na svetovni ravni, s čimer so bili vsaj deloma vzpostavljeni pogoji za odpravo napetosti in nezaupanja v mednarodni skupnosti. Za sodobno varnostno-obrambno stvarnost je glavna in najpomembnejša posledica splošnega družbenega razvoja v zadnjih letih nedvomno prav daljnosežno preoblikovanje varnostnega okolja, z obsežnim in temeljitim preoblikovanjem virov ogrožanja, za katere sta značilni različnost in večsmernost, v nasprotju s preteklostjo, ko je prevladoval en sam, vojaški vir ogrožanja. Države so jamstvo za svojo nacionalno varnost zoževale na klasične vire ogrožanja, predvsem vojaškega, ter se pred njimi branile z vojaško dejavnostjo in vojaškim sistemom. Kljub več resničnim ali morebitnim obrambno-varnostnim vprašanjem, ki izhajajo iz različnih vrst in virov vojaškega ogrožanja v sodobnem svetu, se vse bolj kažejo »nove«¹ negotovosti in nevojaški viri ogrožanja, kot so: zaostajanje v razvoju, ekonomske krize, socialno-ekonomska ogroženost, mamila, nesocialna in patološka ravnanja, etnični konflikti

¹ Pod pojmom nove negotovosti in viri ogrožanja ne razumem le objektivne spremembe virov ogrožanja, saj velika večina »novih« virov ogrožanja obstaja že dalj časa, ob odsotnosti vojaškega vira ogrožanja, in sicer preteče jedrske vojne, pa se je spremenilo le njihovo zaznavanje.

(tudi vojaški vir ogrožanja), množične migracije, mednarodni terorizem, ekološka vprašanja, tehnološke in druge nesreče ter politične, kulturne, duhovne, duševne in druge težave. Te težave niso prostorsko omejene, meje med državami zanje niso ovire, zato se lahko hitro širijo in jih je treba reševati na svetovni ravni.

Tudi Republika Slovenija je izpostavljena različnim virom ogrožanja, zato si zelo prizadeva za mir, stabilnost in gospodarsko rast v svojem okolju. To Republika Slovenija zagotavlja tudi s sodelovanjem Slovenske vojske (v nadaljevanju SV) v operacijah kriznega odzivanja.

Slovenska vojska je z vstopom Slovenije v Nato (North Atlantic Treaty Organisation) in EU pridobila novo vlogo ter poslanstvo v obrambnem sistemu Republike Slovenije. Iz statične vojske, omejene na nacionalno ozemlje, je postala dinamična vojska, pri čemer je nacionalno ozemlje izhodiščno območje za operacije na interesnem območju zavezništva in mednarodne skupnosti.

Vojaške operacije Nata in EU zunaj geografskega območja držav članic obeh organizacij (angl. *Out-of-Area Operations*²) zahtevajo ustrezno obveščevalno-varnostno podporo v vseh fazah operacije, vključno s fazo odločanja o napotitvi sil SV. V tej fazi je pomembna vloga vojaške obveščevalne dejavnosti pri podpori odločanju o začetku operacije, pri njenem načrtovanju ter pri usposabljanju, opremljanju in pripravah sodelujočih enot. Najpomembnejša naloga vojaške obveščevalne dejavnosti je obveščevalna podpora med operacijo, med katero so enote SV izpostavljene večplastnim varnostnim grožnjam, drugačnim od groženj doma, neugodnim podnebnim razmeram in obveščevalnim dejavnostim različnih tujih obveščevalnih služb.

Transnacionalni značaj groženj zahteva intenzivno mednarodno sodelovanje tudi na obveščevalnem področju. Tako tudi Prezelj (2005, str. 97–98) ugotavlja, da prihaja do netradicionalne uporabe oboroženih sil v nevojnih vojaških operacijah, v katerih so še posebej pomembne zanesljive in pravočasne informacije.

Spremenjeno strateško in varnostno okolje, vstop Slovenije v Nato in EU, spremenjena poslanstva in naloge SV ter sprejeti cilji sil SV zahtevajo spremembo organiziranosti vojaške obveščevalne dejavnosti SV. Pri tem je treba opredeliti njene bistvene elemente in nosilce na strateški, operativni ter taktični ravni poveljevanja in jih povezati v enoten, centralno usmerjan ter usklajen vojaški obveščevalni sistem, namenjen podpori vojaškega odločanja na vseh ravneh poveljevanja, še posebej pa v operacijah kriznega odzivanja, v katerih si nabiramo izkušnje za morebitno sodelovanje v celotnem spektru bojnih delovanj.

V SV je treba uvesti nove zmogljivosti in metode vojaške obveščevalne dejavnosti; spremeniti organizacijsko kulturo, nameniti večjo pozornost razvoju človeških

² Izraz *Out-of-Area Operations* pomeni zunaj območja, z njim je označena tista dejavnost organizacije, ki se dogaja zunaj neposrednega ozemlja držav članic EU ali zveze Nato (Grizold, 2005, str. 55).

virov ter okrepiti informacijsko podporo, ki bo omogočila zaščitene povezave med organi vojaške obveščevalne dejavnosti na vseh ravneh in avtomatizacijo obdelave podatkov ter olajšala delo uporabnikom (poveljnikom).

Preden pa se posvetimo nadaljnji razpravi, moramo definirati naše razumevanje vojaške obveščevalne dejavnosti. Pomeni nam celoto funkcij, dejavnosti, procesov in ukrepov štabnih organov, enot in posameznikov, s katerimi ti neprekinjeno in celovito spremljajo, analizirajo in predvidevajo vojaške, vojaško-politične in varnostne razmere ter delovanje nasprotnika, morebitnega nasprotnika in drugih vojaških ter varnostnih groženj, s ciljem omogočiti poveljnikom ter drugim pri odločanju sprejem pravočasnih odločitev na vseh ravneh poveljevanja in kontrole SV (Furlan in drugi, 2006, str. 18).

Vojaška obveščevalna dejavnost primarno zagotavlja skupno operativno sliko, torej zavedanje o položaju sovražnika oziroma grožnjah, o okolju in lastnih silah. Z zavedanjem in razumevanjem položaja zagotavljamo sposobnost delovanja lastnih sil in zaščito zmogljivosti, preden so uporabljene.

Za doseganje učinka in uresničitve nalog vojaška obveščevalna dejavnost zagotavlja obveščevalne podatke, ki jih zahteva poveljnik in jih njegov štab obdela v štabnem procesu dela.

Izjemoma vojaška obveščevalna dejavnost posreduje podatke o grožnjah, pri čemer je čas zelo pomemben. To so lahko naloge z zelo pomembnimi cilji, ki se pojavijo za kratek čas na določenem mestu, ali pa podatki, ki so odločilnega pomena za zaščito sil ob resni grožnji.

Nosilci vojaške obveščevalne dejavnosti SV so v širšem smislu vsa poveljstva, enote in posamezniki, saj morajo spremljati razmere, poročati o dejavnostih sovražnika, sodelovati v medsebojnem obveščanju in uresničevati ukrepe za zaščito sil. V ožjem smislu te dejavnosti načrtujejo in izvajajo namensko organizirani in usposobljeni štabni organi (S/G/J-2), obveščevalno-izvidniške enote ter posamezniki s svojim znanjem, veščinami, opremo in oborožitvijo.

Vojaška obveščevalna dejavnost SV izpolnjuje naloge na treh ravneh, in sicer na:

- strateški: J-2³ GŠSV, Oddelek za obveščevalne analize (OOA), Oddelek za posebne vojaške dejavnosti (OPVD) v Centru za doktrino in razvoj (CDR) ter OVS;

³ J-2 je štabni organ za obveščevalno-varnostno dejavnost v Generalštabu Slovenske vojske (GŠSV). Pri tem je številka 2 oznaka organa za obveščevalno-varnostno dejavnost. V štabni organiziranosti ima vsak štabni organ oziroma sektor svojo številko: 1 za kadrovske zadeve, 2 za obveščevalno-varnostno dejavnost, 3 za operativne zadeve, 4 za logistiko itn. J označuje posamezne štabne sektorje na GŠSV, G na operativni ravni in S na taktični ravni. J-2 je najvišji strokovni obveščevalno-varnostni organ v SV.

- operativni: G-2 Poveljstva sil SV (PSSV), G-2 Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), Obveščevalno-izvidniški bataljon (OIB), nacionalne obveščevalne celice (NOC);
- taktični: S-2 brigad SV, S-2 vojaških teritorialnih poveljstev (VTP), S-2 bataljonov SV, taktične izvidniške enote.

Ravni obveščevalne dejavnosti se medsebojno močno prepletajo in dopolnjujejo. Posamezni organi, ki izvajajo obveščevalno dejavnost SV, jo lahko izvajajo za več ali celo vse ravni. Med njimi mora veljati načelo sodelovanja in dopolnjevanja. Pretok obveščevalnih in varnostnih podatkov med vsemi ravnmi mora biti jasen ter preprost in mora omogočati neposredne povezave med uporabnikom in izvajalcem, ob hkratni možnosti nadzora (povzeto po Podbregar v Ivanuša in Podbregar, 2008, str. 71).

V širšem smislu so elementi obveščevalne dejavnosti SV tudi: pehotne in artilerijske opazovalnice, enota za zaznavanje in opazovanje JRKB-dogodkov, letalske enote, enota za nadzor zračnega prostora, radarske in vizualne opazovalnice zračne obrambe, enota za nadzor morske površine in globine, enote za nadzor ozemlja iz sestave vojaških teritorialnih poveljstev ter vsak pripadnik ali enota SV, kadar sporoča podatke obveščevalnega pomena⁴ (Rode, 2007, str. 51).

Zakon o obrambi v svojem delu o izvajanju varnostne dejavnosti posebej opredeljuje opravljanje varnostnih nalog v SV. Za to so odgovorni štabni varnostni organi, ki so v sestavi J/G/S-2 in opravljajo preventivne naloge protiobveščevalne zaščite poveljstev, enot in zavodov vojske, štabne varnostne naloge ter usmerjajo in vodijo delo vojaške policije, razen pri preiskovanju kaznivih dejanj v skladu s tem zakonom, ki je v pristojnosti Obveščevalno varnostne službe. Štabni varnostni organ GŠSV strokovno vodi in usmerja delovanje podrejenih štabnih varnostnih organov ter sodeluje z OVS (5. odstavek 32. člena Zakona o obrambi).

Naloge vojaške obveščevalno-varnostne dejavnosti podrobneje opredeljuje še Odredba o izvajanju nalog organa, pristojnega za obveščevalno podporo poveljevanju in vodenju ter za izvajanje štabnih varnostnih nalog v SV, številka 017-06-10/2000, z dne 8. 9. 2000, ki zahteva:

1. izvajanje obveščevalnih nalog, kamor spadajo načrtovanje, pridobivanje, analiziranje, izdelovanje in dostavljanje obveščevalnih podatkov poveljnikom;
2. izvajanje in usklajevanje obveščevalne priprave bojišča, kamor spadajo proučevanje tujih oboroženih sil in vojaških formacij, ki predstavljajo morebitno vojaško grožnjo za državo in enote SV, usposabljanje pripadnikov SV za obveščevalno podporo poveljevanju, za izvidniško dejavnost ter usmerjanje izvidniških enot; izvajanje priprav pripadnikov SV, ki odhajajo na opravljanje nalog v tujino.

⁴ Od enot v stiku z nasprotnikom med bojevanjem pa vse do pripadnika, ki se vrača s službene poti in poroča o svojih ugotovitvah. Vsak pripadnik SV lahko vedno opazi kaj, kar ima obveščevalni, protiobveščevalni ali varnostni pomen, in mora to sporočiti najbližjemu obveščevalno-varnostnemu organu.

3. uresničevanje štabnih varnostnih nalog v SV (3. točka Odredbe⁵), kamor spada opravljanje preventivnih varnostnih nalog v vojaških objektih, območjih, zavodih in poveljstvih SV (usposabljanje pripadnikov SV s področja protiobveščevalne in varnostne zaščite, varnostne priprave pred odhodi na opravljanje vojaških nalog v tujino, spremljanje učinkovitosti izvajanja protiobveščevalno varnostnih ukrepov v enotah SV in posredovanje ukrepov za izboljšanje stanja, oblikovanje ocen varnostnih razmer v enotah in poveljstvih ter spremljanje in ocenjevanje razmer na območjih formiranja enot.

1 VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST SLOVENSKE VOJSKE

Z vstopom v zvezo Nato je Republika Slovenija uresničila cilj zagotoviti temeljni varnostni interes v okviru kolektivne obrambe, ki izhaja iz 5. člena Washingtonskega sporazuma. Na podlagi prednosti članstva v zavezništvu se je SV odpovedala razvijanju nekaterih obrambnih zmogljivosti. Zato vojaška obramba Republike Slovenije temelji na uporabi združenih sil zavezništva, v katerih bodo integrirane sile Slovenske vojske (Vojaška doktrina, 2006, str. 5). Republika Slovenija in SV pa sta se kljub temu odločili za celovito vojaško-obveščevalno dejavnost.

Vojaška obveščevalna dejavnost SV neprekinjeno podpira delovanje SV v miru, krizi in vojni, in sicer na strateški, operativni in taktični ravni poveljevanja ter v celotnem spektru operacij, za katere se pripravlja SV.

Vojaška doktrina določa poslanstvo vojaške obveščevalne dejavnosti kot zagotavljanje neprekinjenega in celovitega spremljanja, analize in predvidevanja vojaških, vojaško-političnih in varnostnih razmer ter delovanja nasprotnika, morebitnega nasprotnika in drugih vojaških ter varnostnih groženj, s ciljem omogočiti poveljnikom in drugim v procesu odločanja sprejem pravočasnih odločitev na vseh ravneh poveljevanja in kontrole (PINK) SV (Furlan in sod., 2006, str. 18).

Temeljne funkcije vojaške obveščevalne dejavnosti SV (AJP-2.0, 2003) so:

- a. prepoznavanje pokazateljev in opozarjanje (angl. *Indications and Warning*),
- b. obveščevalna priprava bojišča (angl. *Intelligence Preparation of the Battlespace – IPB*),
- c. podpora skupne operativne slike in zavedanje razmer (angl. *Common Operational Picture and Situational Awareness – COP & SA*),
- č. podpora ciljenja (angl. *Support to Targeting*),
- d. ocenjevanje bojnega delovanja (angl. *Battle Damage Assessment – BDA*),
- e. podpora zaščiti sil (angl. *Force Protection*),
- f. priprava sil za delovanje (angl. *Force Preparation*).

⁵ Odredba o izvajanju nalog organa, pristojnega za obveščevalno podporo poveljevanju in vodenju ter za izvajanje štabnih varnostnih nalog v SV, šifra 017-06-10/2000, z dne 8. 9. 2000.

- 1.1 Prepoznavanje pokazateljev in opozarjanje:** pokazatelji so posebne dejavnosti ali stanja, ki jih je mogoče zlahka prepoznati in njihov obstoj povezati z določeno dejavnostjo nasprotnika. Opredeliti jih je treba pred začetkom delovanj, da pomagajo odgovoriti na *prednostne obveščevalne zahteve* poveljnika in *obveščevalne zahteve* organov S/G/J-2. Pokazatelje, katerih obstoj ali neobstoj kaže na začetek neke pomembne dejavnosti, ki zahteva akcijo poveljnika, imenujemo tudi sprožilni (angl. *Triggers*) pokazatelji.
- 1.2 Obveščevalna priprava bojišča:** je analitična metodologija za pripravo obveščevalnih ocen, predvidevanj in drugih obveščevalnih izdelkov za podporo odločanja poveljnika. Izdelki obveščevalne priprave bojišča so eden izmed temeljev za usmerjanje vojaškega obveščevalnega delovanja in ciljenje, uporabljajo pa jih tudi drugi štabni organi (Pravila štabnega dela, 1998) za oblikovanje lastnih ocen ter odločanje o različici delovanja lastnih sil. Obveščevalna priprava bojišča sestoji iz:
- definicije celotnega bojiščnega prostora,
  - opisa učinkov bojišča,
  - ocene nasprotnika in groženj,
  - ugotavljanja in opisa morebitnega delovanja nasprotnika.
- 1.3 Podpora skupne operativne slike in zavedanja razmer:** skupna operativna slika (angl. *Common Operational Picture – COP*) je časovni presek stanja lastnih sil (modra slika), nasprotnikovih sil (rdeča v) in okolja (rjava slika). Skupna operativna slika je odvisna od konkretne ravni poveljevanja in temelji na informacijah, ki so posredovane tej ravni poveljevanja. Skupna operativna slika je podlaga za poveljnिकovo zavedanje razmer, ki ga definiramo kot njegovo zavedanje operativnega okolja v kontekstu naloge enote.
- 1.4 Podpora ciljenja:** za potrebe podpore ciljenja je naloga vojaške obveščevalne dejavnosti prepoznati cilj, njegove dele, sistem, ki mu cilj pripada, trenutni status ter relativno pomembnost in ranljivost cilja. Podatke o ciljnih lahko zagotovi:
- načrtno na podlagi obveščevalnih zahtev o ciljnih,
  - med procesom obveščevalne priprave bojišča z definiranjem območij interesa ciljev (angl. *Target Area of Interest – TAI*),
  - naključno med zagotavljanjem odgovora na drugo obveščevalno zahtevo. V slednjem primeru mora informacija o cilju čim prej priti do lastnih sil (ima status prednostne naloge). Pri podpori ciljenja je treba upoštevati tudi Ženevski protokol I (1997) k ženevskim konvencijam (1947).
- 1.5 Ocena bojnega delovanja:** ocena bojnega delovanja sestoji iz ocene fizične škode, ocene funkcionalne škode in ocene učinkovitosti sistema, ki je deloval po cilju. Enako velja tudi pri uporabi neubojne sile. Ocena bojnega delovanja je predvsem naloga obveščevalne dejavnosti, pri čemer pa morajo sodelovati tudi operativni organi in organi za ognjeno podporo.
- V okviru ocene bojnega delovanja je treba:
- zagotoviti informacije o ustreznosti, točnosti in učinkovitosti ognjenega (tudi neubojnega) sistema, ki je deloval po cilju;

2. ugotoviti, ali je dosežen zahtevani učinek na cilju in obseg postranske škode;
3. ugotoviti, ali je treba izvesti nov napad na cilj. Ocena bojnega delovanja je naloga predvsem vojaške obveščevalne dejavnosti, pri čemer pa morajo sodelovati tudi organi S/G/J-3 in organi za ognjeno podporo.

Pravočasna izvedba zahteva izdajo nalog enotam in virom še pred začetkom napada. Še posebej pomembna je uporaba standardne terminologije, definicij, metodologije in poročanja.

1.6 Obveščevalna podpora zaščiti sil: zaščita sil pomeni zaščito premestljivih sil pred konvencionalnimi in nekonvencionalnimi grožnjami. Konvencionalne so tiste, s katerimi se sile navadno soočajo med delovanjem, nekonvencionalne pa so vohunjenje, terorizem, sabotáže, diverzije in kriminalna dejavnost. Naloga vojaške obveščevalne dejavnosti za podporo zaščiti sil je zagotoviti obveščevalne podatke o varnostnih grožnjah (angl. *Security Intelligence*) in oceno nekonvencionalnih groženj. Oboje je podlaga za načrtovanje elementov zaščiti sil, kot so varnost moštva (angl. *Personnel Security*), varnost objektov (angl. *Physical Security*), informacij (angl. *Information Security – INFOSEC*), informacijske tehnologije (angl. *Information Technology (IT) Security*) in varnost organizacije (angl. *Organisational Security*).

1.7 Priprava obveščevalnih zmogljivosti za delovanje: v pripravo za delovanje spadajo dejavnosti, s katerimi vojaška obveščevalna dejavnost načrtuje in pripravi sile za učinkovito obveščevalno delovanje. Izvaja se pred napotitvijo sil in vsebuje:

1. določitev poslanstva in nalog obveščevalne dejavnosti,
2. ugotovitev potreb po dodatni obveščevalni podpori,
3. načrtovanje upravljanja zbiranja podatkov (angl. *Collection Management*),
4. pripravo obveščevalnih izdelkov,
5. načrtovanje posredovanja izdelkov,
6. načrtovanje integracije v mednarodnem okolju, na primer vzpostavitev obveščevalnih častnikov za povezavo.

Priprava obveščevalnih zmogljivosti za delovanje obsega:

1. določitev poslanstva in nalog obveščevalne dejavnosti:
  - a. natančno določitev poslanstva, nalog in zahtev vojaške obveščevalne dejavnosti SV,
  - b. določitev kritičnih informacijskih zahtev poveljnika, razvoj prednostnih obveščevalnih zahtev poveljnika,
  - c. določitev obveščevalnih zahtev,
  - č. načrtovanje obveščevalne arhitekture,
  - d. določitev virov oziroma nosilcev obveščevalne arhitekture,
  - e. namensko organiziranje virov (nosilcev);
2. ugotovitev potreb po dodatni obveščevalni podpori:
  - a. ugotovitev zahtev za obveščevalno podporo od zunaj,
  - b. ugotovitev zahtev za dodatno moštvo,
  - c. organizacijo urjenja občasne sestave za okrepitev;

3. načrtovanje upravljanja zbiranja podatkov:
  - a. ugotovitev obveščevalne zahteve,
  - b. določitev časovnice zbiranja,
  - c. ugotovitev pomanjkljivosti v zmogljivostih za pridobivanje podatkov,
  - č. na podlagi pomanjkljivosti v zmogljivostih oblikovanje informacijskih zahtev in njihovo dostavo nadrejenemu,
  - d. usklajevanje vseh razpoložljivih načinov pridobivanja podatkov;
4. načrtovanje upravljanja priprave obveščevalnih izdelkov:
  - a. potrditev in ažuriranje prednostnih obveščevalnih zahtev,
  - b. dokončanje in ažuriranje obveščevalne ocene;
5. načrtovanje posredovanja izdelkov;
6. načrtovanje integracije v mednarodnem okolju (vzpostavitev častnikov za povezavo).

Naloge, ki jih mora vojaška obveščevalna dejavnost za SIKON opravljati v operacijah kriznega odzivanja, zahtevajo nekatere organizacijske prilagoditve. Vojaška obveščevalna dejavnost opravlja naloge z namensko in modularno organiziranostjo (angl. ISTAR Task Force ali ISTAR⁶ Element), skladno z razmerami, pri čemer so moduli sestavljeni iz načrtovalno-analitičnega elementa, modulov za podporo ter iz različnih modulov za vojaško pridobivanje podatkov, na primer iz izvidniških enot, enot za taktični senzorski nadzor, enot za taktično zbiranje podatkov s človeškimi viri, globinskih izvidnikov, brezpilotnih letal, enot za odkrivanje izstrelkov v letu, iz elementov za elektronsko bojevanje in elektronsko izvidovanje ipd.

Vrsta in sestava modulov sta odvisni od naloge, groženj, zemljišča in območja operacije.

2 VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST SV V OPERACIJAH KRIZNEGA ODZIVANJA

Operacije kriznega odzivanja obsegajo politično, vojaško in civilno delovanje, ki poteka skladno z mednarodnim pravom in je namenjeno preprečevanju kriz in kriznemu upravljanju pri doseganju ciljev zaveznitva. Obsegajo velik obseg delovanj, od podpore civilnim organizacijam do bojnega delovanja. Slovenska vojska v teh operacijah sodeluje pod zaveznitvom mednarodnih varnostnih organizacij v okviru mednarodnih sporazumov pod vodstvom zveze Nato, Evropske unije, OZN in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi – OVSE.

Vojaška obveščevalna dejavnost podpira delovanje SV v operacijah kriznega odzivanja, pri čemer njene naloge izhajajo iz temeljnih funkcij vojaške obveščevalne

⁶ *Obveščevalna dejavnost, nadzor, določanje ciljev in izvidovanje oziroma ISTAR je okrajšava, uporabljena za opis sistema sistemov, ki vključuje izdelke senzorjev v stopnjah zbiranja, usmerjanja in obdelave v obveščevalnem krogu ter procesa določanja ciljev. Zagotavlja informacije in obveščevalne podatke za uresničitev kritičnih informacijskih zahtev ter prednostnih obveščevalnih zahtev in podpira manevrirne ter napadalne udarne sisteme.*

dejavnosti. Sem spadajo naloge načrtovanja in postopki pri sprejemanju odločitev za sodelovanje SV v operacijah kriznega odzivanja ter priprava SIKON.

(1) Načrtovanje in postopki za odločitev za sodelovanje SV v operacijah kriznega odzivanja

J-2/GŠSV sodeluje pri izdelavi vojaške analize možnosti sodelovanja SV v operacijah kriznega odzivanja. Skladno s smernicami in zahtevami ministra za obrambo in analizo možnosti sodelovanja SV v operacijah kriznega odzivanja J-3/GŠSV s pristojnimi organi MO RS, PSV v tujini in prvopodrejenimi poveljstvi v obliki vojaškega nasveta oceni zmožnosti sodelovanja SV v operacijah kriznega odzivanja.

(2) Priprave za sodelovanje SV v operacijah kriznega odzivanja

Priprave za sodelovanje SV v operacijah kriznega odzivanja obsegajo različna vojaška področja, od logistike, zvez, usposabljanja do operativnih priprav ipd. Priprave vojaške obveščevalno-varnostne dejavnosti potekajo ves čas vzporedno in usklajeno na vseh ravneh. V veliko vsebinah so med seboj prepletene in soodvisne. Priprave na obveščevalno-varnostnem področju vključujejo:

1. obveščevalno pripravo bojišča oziroma prostora operacij kriznega odzivanja,
2. varnostne priprave sodelujočih pripadnikov in enot,
3. zagotavljanje geoprostorskih podatkov,
4. pripravo obveščevalnih zmogljivosti za delovanje,
5. varnostno preverjanje pripadnikov SV.

J-2/GŠSV v sodelovanju z OVS, strokovnimi nosilci geoprostorske podpore MO RS (UCO, UIK), ORIS oziroma PDRIU ter organi zavezništva zagotavlja podporo PSSV z izvajanjem obveščevalne priprave bojišča oziroma prostora na strateški ravni. Obveščevalna priprava bojišča vključuje območje operacije kriznega odzivanja in vsa območja obveščevalnega interesa, torej območja, s katerih se lahko izrazi pomemben vpliv na operacije kriznega odzivanja. Pri tem navadno sodelujejo pripadniki S-2 iz PE SV, ki niso vključene v priprave in ne sodelujejo v operacijah kriznega odzivanja. PSSV vzporedno izvaja svojo obveščevalno pripravo bojišča oziroma prostora, ki je navadno enako območju obveščevalnega interesa poveljstva operacij kriznega odzivanja, ter območja, po katerih poteka transport sil SV do območja operacij kriznega odzivanja. Enote S-2 SV, ki sodeluje v operacijah kriznega odzivanja, vzporedno izvajajo svojo obveščevalno pripravo bojišča oziroma prostora, ki obsega območje obveščevalnega interesa enote SV (SIKON) v operacijah kriznega odzivanja. Obveščevalna priprava na vseh ravneh obsega vse pomembne dejavnike, kot so pomembne značilnosti prostora, podnebje in vreme, nasprotnik, lastne in sodelujoče sile, družbeni in zgodovinski dejavniki, ipd. ORIS oziroma PDRIU lahko na podlagi zahtevka PSSV opravi preizkus in simulacijo nalog SIKON pred odhodom v operacijo kriznega odzivanja.

Varnostne priprave posameznikov in enot za operacije kriznega odzivanja se izvajajo na področjih kadrovske in informacijske varnosti ter varnosti sredstev in objektov

SV. Priprave obsegajo seznanitev pripadnikov in enot o vseh znanih ter verjetnih varnostnih grožnjah, vključno z možnostmi nasprotnika in morebitnega nasprotnika za zbiranje podatkov o SV (nasprotnikove obveščevalno-izvidniške zmogljivosti), ter načine varovanja in zaščite pred temi grožnjami. Varnostne priprave obsegajo dejavnike, kot so terorizem, paravojaške skupine, organizirani kriminal, obveščevalne strukture tujih držav ali organizacij, nenaklonjene družbene skupine, nevarne nalezljive bolezni, grožnje zaradi vremena in terenskih značilnosti, minska polja ali ostanki minskih polj, neeksplozirana ubojna sredstva, grožnje zaradi sociokulturnih značilnosti sodelujočih držav in lokalnega prebivalstva ipd.

Zagotavljanje prostorskih podatkov obsega pridobitev tiskanih in digitalnih geoprostorskih izdelkov za izvedbo priprav in delovanja enot SV v operacijah kriznega odzivanja. Ti izdelki so topografske in tematske karte ter posnetki iz zraka oziroma satelitski posnetki. Enote SV pravočasno ugotovijo svoje potrebe po teh izdelkih in zahtevke prek S/G-2 posredujejo nadrejenemu. J-2 GŠSV te zahtevke posreduje v MO RS in skrbi za njihovo pravočasno zagotovitev.

V okviru priprave obveščevalnih zmogljivosti za delovanje se izvedejo vsi ukrepi in postopki, ki so potrebni za učinkovito delovanje teh sil v operacijah kriznega odzivanja. V okviru tega J-2/GŠSV v sodelovanju z OVS, PSSV in PDRIU opredeli medsebojna razmerja med nacionalno obveščevalno celico (NOC) in obveščevalno-izvidniškimi organi, enotami in posamezniki SIKON, s poudarkom na medsebojnem sodelovanju in postopkih izmenjave obveščevalnih informacij ter podatkov med SIKON in NOC ter SIKON in sodelujočimi enotami tujih oboroženih sil. J-2/GŠSV po potrebi oblikuje ustrezne usmeritve (podpisnik načelnik GŠSV), ki jih mora PSSV upoštevati pri pripravi ukaza za delovanje SV v operacijah kriznega odzivanja. J-2/GŠSV v sodelovanju z OVS, pravno službo GŠSV in PDRIU opredeli morebitne omejitve pri delovanju SIKON na obveščevalno-izvidniškem področju in jih posreduje nosilcu priprave direktive za delovanje SV. PDRIU po potrebi predlaga spremembe in dopolnila organiziranosti, formacij in usposabljanja. Pri tem upošteva pridobljene izkušnje SV iz predhodnih operacij in usposabljanj, priporočila zveze Nato ter izkušnje tujih oboroženih sil. G-2/PSSV v sodelovanju z J-2/GŠSV, OVS, PDRIU in 5. OIB predlaga izbor kadra za popolnitev ključnih dolžnosti na obveščevalnem področju, vključno z dolžnostmi v NOC. Če je treba, pripravi zahtevke za popolnitev kritičnih dolžnosti na obveščevalno-varnostnem področju, na primer s prevajalci.

Varnostno preverjanje pripadnikov SV je v pristojnosti OVS. Za pripadnike, ki potrebujejo varnostno potrdilo za udeležbo v operaciji kriznega odzivanja, da predlog poveljnik bataljona, njemu enake ali višje enote (19. člen Pravilnika o varovanju tajnih podatkov MO RS). J-1/GŠSV te zahtevke posreduje v OVS, pri čemer OVS o morebitnih zadržkih takoj obvesti GŠSV (17. člen Pravilnika).

Za načrtovanje, priprave in delovanje pripadnikov SV v operacijah kriznega odzivanja je zelo pomembno prepoznavanje in opredelitev groženj pripadnikom SV, kar je ključna naloga vojaške obveščevalne dejavnosti. Sovražnikove taktike, tehnike in

postopki delovanja v zadnjem času kažejo na dve nevarni grožnji, na teroristični samomorilski napad in uporabo improviziranih eksplozivnih sredstev.

Samomorilski napad je oblika napada, pri katerem je za izvedbo napada nujna izvajalčeva smrt, pri čemer se izvajalec zaveda nujnosti svoje smrti. Pri tem njegovo življenje ni pomembno, še manj pa življenja pogosto naključnih žrtev.

Učinek takega napada na psihološki ravni je močan, saj se tako vpliva na delitev javnosti in ustvarja nezaupanje v širši skupnosti, vladah, ustanovah ali koalicijah.

Druga nevarna grožnja, ki jo želimo opredeliti, so improvizirana eksplozivna sredstva. Improvizirana eksplozivna sredstva⁷ so orožje prihodnosti, čeprav niso nova in se uporabljajo v bojevanju že nekaj let. Pričakujemo, da jih bodo v prihodnje vse bolj uporabljali. Trenutno se je število žrtev zaradi uporabe IES v operacijah kriznega odzivanja v Afganistanu, kjer delujejo in bodo v prihodnje delovali pripadniki SV, v primerjavi s celotnim deležem izgub povzpelo na drugo mesto.

Pomembno je poudariti, da večino znanja o tovrstnih grožnjah (vrste, učinki, taktike, tehnike in postopki delovanja sovražnika) zagotavlja prav vojaška obveščevalna dejavnost.

Ta pripravi in posreduje pravočasne, točne in aktualne obveščevalne podatke, ki so podlaga za razvoj vodenja in usmerjanja poveljnika v delovanju proti sovražniku in drugim grožnjam. Naredi analizo dogodkov, povezanih z grožnjami, ki so usmerjene proti SIKON s ciljem zaznavanja in odkrivanja groženj na območju izvajanja operacij. Naloga vojaške obveščevalne dejavnosti je, da posreduje informacije o aktualnih ukrepih proti grožnjam, ki izhajajo iz taktik, tehnik in postopkov delovanja sovražnika, hkrati pa svetuje poveljniku glede zaščite sil.

Sklep Pripadniki SV že delujejo na nevarnih območjih. Glede na varnostne grožnje, s katerimi se srečujejo drugi pripadniki zavezniških vojsk, lahko z veliko verjetnostjo napovemo, da se pripadniki SV že soočajo z grožnjo terorizma, napada in improviziranih eksplozivnih sredstev ter nevarnostmi orožij za množično uničevanje. Vojaška obveščevalna dejavnost za SIKON primarno zagotavlja skupno operativno sliko – zavedanje o položaju sovražnika (grožnje), okolju in lastnih silah. Tako zagotavljamo sposobnost delovanja lastnih sil in zaščito zmogljivosti, preden so uporabljene. V SIKON za uresničevanje nalog vojaška obveščevalna dejavnost zagotavlja obveščevalne

⁷ V angleškem jeziku IED – *Improvised Explosive Device*; v SV področja še nismo dokončno terminološko uskladili in definirali, tako da se poleg IES uporablja tudi termin IEN – *improvizirana eksplozivna naprava*. Napadi z IES so resna grožnja izvedbi bojnih delovanj, osebju, materialnim sredstvom in infrastrukturi. Sovražnik je sposoben uporabiti širok spekter naprav in je zelo prilagodljiv pri odkrivanju in uporabi novih taktično-tehničnih postopkov.

Delovanje proti uporabi IES zahteva uporabo zaščitnih tehničnih sredstev in posebnih lastnih taktično-tehničnih postopkov, ki bodo omogočili izvedbo bojnih nalog in povečali možnost preživetja v okolju IES.

Za uspešno izvajanje taktično-tehničnih postopkov je treba poveljnike in vojake SV pred napotitvijo v operacije kriznega odzivanja ustrezno usposobiti.

podatke, ki jih zahteva poveljnik in jih njegov štab obdela v štabnem procesu dela. Če je odzivnost SIKON kritična, vojaška obveščevalna dejavnost izjemoma posreduje neobdelane podatke o grožnjah, pri čemer opozori poveljnika, da so zbrani iz nepreverjenih virov, od enega samega vira, da je podatek pridobljen v naglici ali pa je to le sklepanje pripadnikov vojaške obveščevalne dejavnosti. Lahko gre za uresničitev nalog (cilji visoke vrednosti, ki se pojavijo za kratek čas na določenem mestu) ali pa za podatke, ki so za zaščito sil odločilnega pomena (resna grožnja).

Zato se nam zdi najpomembnejši prispevek vojaške obveščevalne dejavnosti prav zaščita sil, še posebej v smislu preventivnih ukrepov in aktivnosti (Rode in drugi 2008). Zaščita sil je odločilnega pomena za zavezništvo v operacijah kriznega odzivanja, ker je podlaga za svobodo delovanja in ohranjanje zmogljivosti, to pa vodi k doseganju postavljenih ciljev zveze Nato⁸.

Standardi (AJP-2.0, 2003), ki omogočajo aktivno obrambo pred različnimi viri ogrožanja (IES, JRKB/E-terorizmom itn.), ki jih je RS sprejela brez omejitev in od koder SV črpa svoje pojmovanje funkcij, načel, metod dela in disciplin pridobivanja podatkov, zahtevajo od SV več, kot ji je dopuščeno po Zakonu o obrambi. Tako se tudi izkaže neskladje z Zakonom o obrambi, ki v 37. členu našteva naloge SV. Ena izmed njih je tudi izvajanje vseh obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami. Zaradi navedenega SV v operacijah kriznega odzivanja do pred kratkim ni mogla izvajati vseh svojih obveznosti, ki jih je sprejela RS. Lahko bi se zgodilo, da SV in RS ne bi bili kredibilni partnerici v mednarodnem okolju (Rode, 2007, str. 83).

Vključitev RS v Nato ter varnostne zahteve, ki smo jih sprejeli skupaj z zavezništvom, zahtevajo urejenost obveščevalno-varnostnega področja v SV. Zato je tudi za SV nadvse aktualen izrek, da ne smemo obdržati vojske, ki smo je vajeni, temveč moramo zgraditi vojsko, kot jo potrebujemo.

Zakon o službi v Slovenski vojski⁹ je v resnici razširil pristojnosti izvajanja obveščevalno-varnostne dejavnosti za pripadnike in enote SV v bojnih in nebojnih nalogah v operacijah kriznega odzivanja, saj ti po sklepu vlade v operacijah kriznega odzivanja delujejo po Natovih predpisih za tisto operacijo. Nato in njegovi standardi (AJP-2.0, 2003) pa dovoljujejo in omogočajo aktivno obrambo pred viri ogrožanja (IES, JRKB/E-terorizmom itn.) (Rode in drugi, 2008). Razmere namreč od pripadnikov SIKON in vojaške obveščevalne dejavnosti zahtevajo, da prilagodijo svoje metode dela konkretni operaciji (na primer delo v civilnih oblačilih, prikrito nošenje orožja, vzdrževanje javnega reda in miru).

⁸ Zaščita sil so vsi ukrepi in sredstva, da se zmanjša ranljivost oseb, objektov, opreme in aktivnosti pred vsemi grožnjami in v vseh razmerah, da se ohranita svoboda aktivnosti in operacijska učinkovitost sil (NATO FP Bi-SC FP DIRECTIVE 80-25, 2003).

⁹ Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV) v 25. členu navaja omejitve pri opravljanju vojaške službe zunaj države.

Vojaška obveščevalna dejavnost je obremenjena z zelo veliko podatki. Čas in prostor pomenita skupaj z novimi tehnologijami nove razmere. Analize vojaške obveščevalne dejavnosti, ki se nanašajo na preteklo delo, kažejo pomanjkljivosti pri posredovanju informacij do taktičnih ravni. Izkušnje te dejavnosti in vojaških enot v operacijah kriznega odzivanja oziroma vojnih razmerah kažejo, da so imele enote na taktičnih ravneh ustrezne obveščevalne podatke, ne pa obdelanih in ovrednotenih informacij. Zato bi bilo treba razmisliti o ukinitvi hierarhične linije posredovanja obveščevalnih podatkov s strateške na operativno in nato na taktično raven ter obratno. Tovrstno ravnanje je še vedno posledica hladne vojne, kar je v današnjem času preseženo. Skrajšati je treba posredovalni čas informacij med taktično in operativno ravno poveljevanja in kontrole. Ključni poveljniki v operacijah morajo imeti na taktični ravni enaka pooblastila za dostop do tajnih obveščevalnih podatkov kot na operativni ali celo strateški ravni. Pri tem je nujen horizontalni prenos informacij, ustrezno podprt z informacijsko tehnologijo. Trdimo, da prihodnja učinkovitost dela vojaške obveščevalne dejavnosti v operacijah kriznega odzivanja temelji na mednarodnem povezovanju in večjem zaupanju pri izmenjavi obveščevalnih izdelkov. Na tej podlagi bodo trenutni in prihodnji SIKON uspešno opravili naloge, vojaška obveščevalna dejavnost pa opravičila svoj obstoj in poslanstvo.

Literatura

1. Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maras, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, B., Kojadin, M., Lasič, K., Unger, M., 2006. *Vojaška doktrina. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje*, Ljubljana: Defensor d.o.o.
2. Grizold, A., 2005. *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Ivanuša, T., Podbregar, I., 2008. *Terorizem in jedrska, radiološka, kemična ter biološka obramba*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
4. NATO Standardisation Agency, 2003. *AJP-2.0 Skupna zavezniška obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina. Stanag 2190*. Brussels: NATO Standardisation Agency.
5. NATO Standardisation Agency, 2003. *NATO Force Protection Bi-SC Directive 80-25*. Brussels: NATO Standardisation Agency.
6. *Odredba o izvajanju nalog organa, pristojnega za obveščevalno podporo poveljevanju in vodenju ter za izvajanje štabnih varnostnih nalog v SV, številka 017-06-10/2000, z dne 8. 9. 2000.*
7. Prezelj, I., 2005. *Nacionalni sistemi kriznega menedžmenta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Rode, A., 2007. *Vojaška obveščevalna dejavnost*. Magistrsko delo. Celje: Fakulteta za logistiko.
9. Rode, A., Ivanuša, T., Podbregar, I., 2008. *Vojaška obveščevalna dejavnost v aktivni obrambi pred orožji za množično uničevanje*. *Varstvoslovje*, 10-3, Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, str. 484–500.
10. *Vlada RS, 2006. Srednjeročni obrambni program (SOPr) 2007–2012, šifra 803-2/2006-58, z dne 27. 11. 2006*. Ljubljana.
11. *Zakon o službi v Slovenski vojski. Uradni list RS, št. 68/2007.*
12. *Zakon o obrambi. Uradno prečiščeno besedilo. Uradni list RS, št. 103/2004.*